

SvD OPINION

Horribel slutsats att medlemmar av kungahuset är rättslösa

21 november 2012 kl 10:53 , uppdaterad: 21 november 2012 kl 11:19

SLUTREPLIK | FÖRTAL

Oavsett om regeringen säger ja eller nej till en propå om åtal för högmålsbrottet förtal eller det överhuvudtaget aldrig varit aktuellt kan en medlem av kungafamiljen väcka enskilt åtal.

Nils Funcke

Jag och Madeleine Leijonhufvud är ense om att högmålsbrott faller under allmänt åtal. För att få väcka ett förtalsmål enligt denna bestämmelse krävs att regeringen ger sitt godkännande. Detta är ostridigt även om man kan lägga till att regeringens förordnande inte krävs om någon avlidit som en följd av förtal. I sådana extrema fall kan åklagaren själv avgöra om allmänt åtal ska väckas eller inte.

Av detta drar Madeleine Leijonhufvud slutsatsen att medlemmar av kungahuset är rättslösa. Det är en felaktig och horribel slutsats.

För det första är det fel att framställa kungahuset som ett viljelöst rö för massmediala vindar. De kungliga har precis som alla medborgare en grundlagskyddad yttrandefrihet. De kungliga har möjlighet att

efter att ha nedlagt en tolvtaggare även försöka fälla ett massmedium eller kritisera en enskild publicering. Hovets uttalande om Elisabeth Ohlson Wallins satir med en naken Camilla Henemark i centrum är det senaste och kanske skarpaste någonsin. "Ingen skall behöva tåla vad som helst. Detta gäller även kungen och drottningen. Bilden är kränkande, sårande och illvillig." förklarade hovets högste officiella företrädare, riksmarskalken, på hovets webbplats. Uttalandet hade självfallet aldrig publicerats om kungaparet inte godkänt det.

För det andra har medlemmar av kungafamiljen också på andra sätt valt att delta i debatten. Ett exempel är den av drottningen initierade utredningen om pappans övertagande av ett företag från en judisk fabrikör som tvingades lämna det nazistiska Tyskland. Genom att offentliggöra en sådan utredning och i övrigt uttala sig ger sig kungafamiljen ut i den offentliga debatten. Kungafamiljen har också flera gånger anmält och fått gehör hos Pressens opinionsnämnd (PON) mot enskilda publiceringar. Också det är ett sätt att offentligt ta för sig, hävda sin rätt och försöka förändra mediebevakningen.

För det tredje finns möjligheter för kungahuset att få till stånd ett allmänt åtal för högmålsbrott när det gäller förtal. Det kräver i normalfallet förvisso en politisk uppbackning och sannolikt är en regering mer benägen att bevilja tillstånd om det gäller förtal som

drabbar kungen i hans egenskap av statschef än om det rör privata angelägenheter. Men trots allt finns möjligheten.

För det fjärde vill jag återropa en rättskälla vars auktoritet kanske kan få Madeleine Leijonhufvud att tveka i sina tvärsäkra påståenden. I "Brottsbalken, en kommentar" utgiven av Norstedts Juridik heter det i kommentaren till bestämmelsen i 18 kap. 8§ som gäller förutsättningarna för väckande av högmålsbrott att "enskild åtalsrätt berörs inte av stadgandet". För denna kommentar ansvarar ingen mindre än Madeleine Leijonhufvud.

Det innebär att oavsett om regeringen säger ja eller nej till en propå om åtal för högmålsbrottet förtal eller det överhuvudtaget aldrig varit aktuellt kan en medlem av kungafamiljen väcka enskilt åtal. Då får kungen precis som alla hans undersåtar följa bestämmelserna i brottsbalkens respektive tryckfrihetsförordningen. I brottsbalken 5 kap. 5§ sägs att förtal och förolämpning "får inte åtalas av annan än målsägande", det vill säga den direkt berörde. Det finns ingen bestämmelse som i det här fallet särbehandlar kungen.

Tanken är att staten inte ska blanda sig i när enskilda tar heder och ära av varandra. Men som undantag från denna huvudregel kan allmänt åtal för ärekränkning (förtal, grovt förtal eller förolämpning) väckas. Det kan ske "om brottet riktar sig mot någon som är under 18 år" eller i andra fall där åklagaren anser att det "av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt" att väcka allmänt åtal.

Möjligheten att väcka allmänt åtal för förtal i grundlagskyddade medier används restriktivt av Justitiekanslern (JK). Det sker normalt bara en gång vart tionde år. Senast var det JK Göran Lambertz som fick Expressen fälld för att tidningen felaktigt placerat skådespelaren Mikael Persbrandt på ett behandlingshem för personer med alkoholproblem. Mer frekvent har möjligheten att driva enskildas sak i förtalsmål använts av allmän åklagare när det gäller icke grundlagskyddade yttranden.

Alltså och för det femte kan kungen och övriga medlemmar av hans familj väcka enskilt åtal för förtal. Lyckas de övertyga nuvarande JK, Anna Skarhed, att deras sak är angelägen eller ömmande kan JK besluta att åtala någon av de skrifter som publicerat Ohlson Wallins fotomontage.

Att som Madeleine Leijonhufvud söka frammana bilden av kungafamiljen som ett rättslöst och passivt offer är inte snyggt, inte särskilt hederligt och liknas nog bäst vid en björntjänst.

NILS FUNCKE

tryckfrihetsexpert, före detta sekreterare i Yttrandefrihetskommittén

